

Energetska tranzicija nije samo ono što gradimo, nego i tko sudjeluje u njezinu oblikovanju

Viši stručni suradnik za projekte i fondove Europske unije Grada Ivanić-Grada

Sažetak

Energetska tranzicija najčešće se promatra kroz investicije, energetske učinkovitost, obnovljive izvore energije i smanjenje emisija stakleničkih plinova. Međutim, njezin uspjeh ne ovisi samo o tehničkim rješenjima i financijskim ulaganjima, već o procesima donošenja odluka, njihovoj participativnosti i inkluziji, te na kraju i bihevioralnim i društvenim promjenama. Ovaj tekst polazi iz perspektive lokalne samouprave i razmatra zašto mlade treba uključiti kao aktivne sudionike, a ne samo korisnike zelene tranzicije. Posebno se otvara pitanje zastupljenosti mladih žena u energetske sektoru i mogućnosti koje lokalne zajednice mogu stvoriti za njihovo sudjelovanje. Upravo projekt GEAR UP! koji trenutno provodimo pokazuje kako se kroz dijalog, obrazovanje i suradnju lokalnih dionika može potaknuti aktivnije sudjelovanje mladih, uključujući mlade žene, u oblikovanju pravedne energetske tranzicije.

Ključne riječi: energetska tranzicija, mladi, lokalna samouprava, sudjelovanje, rodna ravnopravnost, GEAR UP

Energetska tranzicija nije samo ono što gradimo

U energetske sektoru, uspjeh projekta često se može vrlo precizno izmjeriti. Kolika je vrijednost investicije? Koliko smo energije uštedjeli? Koliko smo smanjili emisije CO₂? Koliko smo obnovili kvadratnih metara javnih zgrada? Kolika je proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora? Je li projekt proveden u roku i u okviru planiranog proračuna?

Ivanić-Grad pripremio je i proveo niz projekata čiji je cilj bio energetska obnova javnih zgrada, korištenje obnovljivih izvora energije te niz drugih projekata financiranih sredstvima iz europskih fondova. Jedan od važnijih primjera je projekt Dobra energija,

u okviru kojeg su postavljene i fotonaponske elektrane na javnim objektima. Takvi projekti zahtijevaju mnogo rada: od projektne dokumentacije i financiranja do javne nabave, izvedbe i praćenja rezultata.

Energetska tranzicija nije samo promjena infrastrukture, nego uvelike ovisi i o društvenim promjenama.

Zgrada se može uspješno obnoviti, može se postaviti solarna elektrana ili smanjiti potrošnja energije, ali važno pitanje koje ostaje otvoreno glasi: tko je sudjelovao u oblikovanju odluka koje su do tog rezultata dovele? Upravo se tu, otvara prostor za drukčije promišljanje energetske tranzicije. Tehnička rješenja su nužna, ali ona nisu dovoljna. Energetska tranzicija mijenja način na koji živimo, radimo, putujemo i koristimo energiju. Zato je ona istodobno i društveno pitanje.

Upravo se tu otvara prostor za drukčije promišljanje energetske tranzicije. Projekti poput GEAR UP-a u čijoj provedbi Grad Ivanić-Grad sudjeluje mogu u tome imati važnu ulogu. Njihova vrijednost nije samo u informiranju mladih o energiji i klimatskim promjenama, nego u stvaranju prostora za dijalog, razmjenu iskustava i zajedničko promišljanje lokalnih rješenja. Kada se mladi povežu s lokalnom samoupravom, školama, civilnim društvom, stručnjacima i poduzetnicima, dobivaju priliku razumjeti kako se odluke donose i kako sami mogu sudjelovati u oblikovanju energetske tranzicije

Odluke donesene danas trajat će desetljećima

Kada danas postavimo fotonaponsku elektranu na javnu zgradu, obnovimo školu ili sportsku dvoranu, promijenimo sustav grijanja ili ulažemo u održiviju mobilnost, ne donosimo odluku samo za jednu proračunsku godinu.

Takva investicija trajat će godinama, često i desetljećima.

Osoba koja danas ima 15, 20 ili 25 godina s tim će odlukama živjeti puno dulje od mnogih ljudi koji ih danas donose. Ta će osoba koristiti obnovljene javne zgrade, živjeti u gradu čija je infrastruktura danas u izgradnji, koristiti prometna rješenja koja tek planiramo i raditi u gospodarstvu koje će se morati prilagoditi zelenoj tranziciji. Zato se

nameće jednostavno pitanje: ako će mladi toliko dugo živjeti s posljedicama današnjih odluka, je li dovoljno samo ih informirati o njima?

Europska komisija posljednjih godina sve snažnije naglašava upravo sudjelovanje mladih u energetskej tranziciji. U svojim inicijativama navodi da su mladi izravno pogođeni mnogim odlukama koje se donose na različitim razinama odlučivanja te da ih treba uključiti u rasprave o energetskej politikama. Europska komisija je pokrenula i program Young Energy Ambassadors, a kroz Youth Policy Dialogues mladima omogućuje izravno sudjelovanje u raspravama koje doprinose oblikovanju europske energetske politike.¹²

To je važna promjena perspektive. Mladi ne trebaju biti samo skupina kojoj ćemo objasniti zašto su solarne elektrane dobre, zašto treba štedjeti energiju ili zašto se mijenja način proizvodnje energije. **Treba ih pitati što oni misle da treba napraviti.** Postoji, naime, razlika između informiranja, savjetovanja i stvarnog sudjelovanja. Možemo nekoga informirati nakon što smo donijeli odluku. Možemo ga i pitati za mišljenje kada je rješenje već gotovo definirano. Ali stvarno sudjelovanje počinje onda kada postoji mogućnost da netko svojim prijedlogom utječe na ono što ćemo na kraju napraviti.

United Nations Development Programme (UNDP) upravo upozorava na opasnost da sudjelovanje mladih ostane samo formalno ili simbolično. Smisleno sudjelovanje podrazumijeva da se mlade promatra kao ravnopravne dionike u oblikovanju i provedbi politika, a ne kao skupinu koju treba samo konzultirati. Upravo zato pitanje više nije samo kako mladima objasniti energetskej tranziciju, nego kako im osigurati stvarnu mogućnost da u njoj sudjeluju.³

¹European Commission, Directorate-General for Energy, "In Focus: Youth and the Energy Transition," Energy, January 16, 2025, https://energy.ec.europa.eu/news/focus-youth-and-energy-transition-2025-01-16_en.

²European Commission, Directorate-General for Energy, "Energy and Youth," Energy, pristupljeno 8. listopada 2026., https://energy.ec.europa.eu/topics/clean-energy-transition-initiatives/energy-and-youth_en.

³United Nations Development Programme (UNDP), Aiming Higher: Elevating Meaningful Youth Engagement for Climate Action (2022), 5–6, <https://www.undp.org/publications/aiming-higher-elevating-meaningful-youth-engagement-climate-action>.

Od korisnika do sudionika

Kada govorimo o mladima u kontekstu zelene tranzicije, često ih zamišljamo kao buduće korisnike rezultata koje danas stvaramo:

- stanovnike energetske učinkovitijih gradova;
- korisnike obnovljive energije;
- putnike održivijeg javnog prijevoza;
- korisnike biciklističke infrastrukture;
- generaciju koja će živjeti u svijetu s manje emisija i većim udjelom obnovljivih izvora energije.

Sve je to točno, ali nije dovoljno.

Mladi nisu samo korisnici energetske tranzicije. Mogu biti inženjeri, projektanti, arhitekti, poduzetnici, istraživači, stručnjaci u javnoj upravi, članovi energetskih zajednica, aktivni građani i budući donositelji odluka. Energetska tranzicija pritom donosi i nove prilike. Europska komisija upozorava da će širenje čistih tehnologija i obnovljivih izvora stvarati nove potrebe za znanjima i vještinama. Upravo zato obrazovanje i uključivanje mladih nisu dodatak energetske tranziciji, nego jedan od njezinih preduvjeta.⁴

To je važno i iz perspektive lokalne zajednice. Kada govorimo o tome kako će naš grad izgledati za deset, dvadeset ili trideset godina, nije dovoljno pitati samo što možemo financirati i izgraditi. Moramo razmišljati i o tome kakve ljude želimo imati oko sebe kada te sustave budemo koristili, održavali i dalje razvijali. Zato pitanje više nije samo kako mladima objasniti zelenu tranziciju, nego i kako stvoriti uvjete da mladi u njoj sudjeluju.

Ali tada se pojavljuje još jedno pitanje.

Kada kažemo „mladi“, jesmo li time automatski osigurali da svi mladi imaju jednake mogućnosti sudjelovanja?

Nismo.

⁴European Commission, Directorate-General for Energy, “In Focus: Youth and the Energy Transition.”

A tko se među mladima čuje?

Mladi nisu homogena skupina. Razlikuju se po obrazovanju, mjestu u kojem žive, ekonomskim mogućnostima, interesima i iskustvima. Razlikuju se i po spolu. Zato pitanje sudjelovanja mladih ne možemo odvojiti od pitanja toga tko u energetsom sektoru danas ima priliku sudjelovati, graditi karijeru i donositi odluke.

U energetsom sektoru i dalje dominiraju muškarci. Prema podacima Europske komisije, žene čine oko 24 % radne snage energetskog sektora u Europskoj uniji, dok njihov udio na upravljačkim pozicijama iznosi oko 28 %. Za postizanje minimalne rodne ravnoteže od 40 % do 2050. godine, procjenjuje se da bi u sektor trebalo ući još oko 200.000 žena.⁵

Istodobno, Europski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) upozorava da zelena tranzicija nije rodno neutralan proces. Promjene u energetici, prometu, zapošljavanju i korištenju energije mogu različito utjecati na žene i muškarce, a postojeće nejednakosti mogu se prenijeti i u nove sustave ako ih svjesno ne uzmemo u obzir.⁶

Ako će zelena tranzicija stvarati nova zanimanja, nove tehnologije, nova poduzeća i nove poslovne prilike, bilo bi pogrešno dopustiti da mlade žene u toj transformaciji ostanu nedovoljno zastupljene. Djevojka koja danas ima 17 godina ne mora biti samo buduća korisnica energije proizvedene na solarnoj elektrani. Ona može sutra biti osoba koja tu elektranu projektira, vodi poduzeće koje je gradi, razvija novu tehnologiju, sudjeluje u energetske zajednici ili donosi odluke o energetske politici svojega grada. Upravo zato su važni projekti poput GEAR UP-a. Oni mladima, a posebno mladim ženama, mogu pokazati da energetika nije zatvoren tehnički svijet, nego prostor u kojem se susreću znanje, inovacije, poduzetništvo, javna uprava i lokalna zajednica.

⁵European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, Gender Balance in the R&I Field to Improve the Role of Women in the Energy Transition: Final Report and Annexes (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024), <https://doi.org/10.2777/8283>.

⁶European Institute for Gender Equality (EIGE), Gender Equality Index 2023: Towards a Green Transition in Transport and Energy (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023), <https://doi.org/10.2839/64810>.

Što u tome može napraviti lokalna zajednica?

Velik dio razgovora o energetske tranziciji vodi se na europskoj ili nacionalnoj razini. Međutim, posljedice mnogih odluka građani osjećaju upravo lokalno. U lokalnoj samoupravi odluke o zgradama, javnim prostorima, prometu, energiji i razvojnim projektima postaju vrlo konkretne. Lokalna samouprava ima veliku odgovornost u stvaranju prostora za sudjelovanje.

Prvi je korak informirati – ali razumljivim jezikom. Energetika je puna stručnih pojmova, kratica, procedura i tehničkih podataka. Ako želimo da građani i mladi sudjeluju, moramo im omogućiti da razumiju o čemu se odlučuje i zašto.

Drugi je korak pitati prije donošenja odluke. Ako mlade uključujemo tek kada je projekt završen ili kada je rješenje već unaprijed određeno, teško možemo govoriti o stvarnom sudjelovanju.

Treći je otvoriti prostor. To mogu biti radionice, javna savjetovanja, školski projekti, suradnja s udrugama, fakultetima i poduzetnicima ili projekti poput GEAR UP!-a koji omogućavaju da se o energetici razgovara izvan klasičnih institucionalnih okvira.

Četvrti je povezivati ljude koji inače možda ne bi sjedili za istim stolom. Lokalna uprava, škole, mladi, civilno društvo, poduzetnici i stručnjaci imaju različita znanja i iskustva. Upravo njihovo povezivanje može proizvesti kvalitetnija rješenja.

Kakvu tranziciju želimo ostaviti?

Možemo ostaviti obnovljene zgrade, nove energetske sustave, bolju infrastrukturu i mjerljive uštede. Ali ako ljudi koji će s tim rezultatima živjeti nisu imali priliku sudjelovati u njihovom oblikovanju, nešto će ipak nedostajati. Energetska tranzicija pretpostavlja odgovornost prema budućim generacijama.

Mladi ne trebaju čekati da jednog dana postanu donositelji odluka kako bi dobili pravo sudjelovati u odlukama koje ih se već danas tiču. A među njima posebno moramo paziti da prostor za sudjelovanje bude otvoren i mladim ženama, ne kao iznimci, nego kao ravnopravnim sudionicama.

Energetska tranzicija nije samo ono što gradimo. Ona je i pitanje tko sudjeluje u njezinu oblikovanju.

Ako mladima ostavimo samo njezine rezultate, ostavili smo im gotov sustav. Ako ih uključimo u njegovo stvaranje, ostavljamo im nešto puno važnije – mogućnost da zajedno s nama oblikuju budućnost u kojoj će živjeti.

Literatura

European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. *Gender Balance in the R&I Field to Improve the Role of Women in the Energy Transition: Final Report and Annexes*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. <https://doi.org/10.2777/8283>.

European Commission, Directorate-General for Energy. "In Focus: Youth and the Energy Transition." *Energy*. January 16, 2025. https://energy.ec.europa.eu/news/focus-youth-and-energy-transition-2025-01-16_en.

European Commission, Directorate-General for Energy. "Energy and Youth." *Energy*. Accessed October 8, 2026. https://energy.ec.europa.eu/topics/clean-energy-transition-initiatives/energy-and-youth_en.

European Institute for Gender Equality (EIGE). *Gender Equality Index 2023: Towards a Green Transition in Transport and Energy*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. <https://doi.org/10.2839/64810>.

United Nations Development Programme (UNDP). *Aiming Higher: Elevating Meaningful Youth Engagement for Climate Action*. 2022. <https://www.undp.org/publications/aiming-higher-elevating-meaningful-youth-engagement-climate-action>.